

K.-H. Schroeder, EINFÜHRUNG IN DAS STUDIUM DES RUMÄNISCHEN. SPRACHWISSENSCHAFT UND LITERATURGESCHICHTE.

Berlin 1967, 159 str.

Zapadnoberlinski izdavač Erich Schmidt objavio je nedavno ovaj Uvod u studij rumunjskog jezika i književnosti namijenjen studentima romanistike i ostalim čitaocima koji se zanimaju za pitanja rumunjstike. Od čitalaca se traži poznavanje najvažnije stručne terminologije, ali ne i rumunjskog jezika pa se stoga uz sve rumunjske termine, naslove knjiga i sl. donosi i njemački prijevod. Autor je već otprije poznat kao istaknuti mlađi romanist (usp. studije »Probleme der Wortzählung im Rumänischen«, *ZFBalk.* 3, 1965, str. 169-179; i »Zur Entwicklung der rumänischen Orthographie«, *ZrPh* 82, 1966, str. 320-338). Uz *Einführung in das Studium der romanischen Philologie I*, Heidelberg, 1966. i *Romanische Philologie II*, Heidelberg 1952. G. Rohlfsa u izdanju C. Wintera 1965. Manual de filología hispánica. *Guía bibliográfica, crítica i metódica* od istog pisca koji se smatra trećim dijelom te serije priručnika, a izašao je 1957. god. u Bogoti, imamo sada uvode za sve važnije romanske jezike s napomenom da je to djelo (kao i *Einführung in das Studium der Romanistik R. Rohra*, objavljen od istog izdavača 1964. god. i o kome v. našu recenziju u *Linguistica VII/1*, Ljubljana 1965, str. 91-94) pisano s umjerenom strukturalističkim pozicijom. S obzirom na temu i na činjenicu da su autoru pomagali savjetima i naši romanisti i rumunjski sveuč. profesori Radu Flora (Bograd) i Božidar Nastev (Skopje), držimo da će djelo biti od koristi i našim lingvistima raznih disciplina.

Schroederova knjiga nije pisana subjektivno već s ambicijama da bude što je moguće iscrpniji izvještaj o stanju istraživanja pojedinih problema (*Forschungsbericht*) što je autoru u potpunosti uspjelo, gdje se govori o počecima rumunjske književnosti (str. 74-93).

Za razliku od nekih drugih uvoda to je djelo ilustrirano geografskim kartama koje pokazuju etničko i političko stanje na teritoriju koji danas zaprema Rumunjska i u okolnim zemljama u antici, u doba seobe naroda, oko 1750. god., 1940. god. i danas. Uz posljednju kartu

vezuje se koncizno I poglavlje *Ueber das Land und seine Kultur*, str. 11-15, u kome su dati osnovni počaci o kulturno-historijskoj i političkoj i etničkoj situaciji u današnjoj Rumunjskoj, spomenute važnije revije i druge publikacije koje se bave rumunjskim jezikom, književnošću i folklorom, najznačajnija bibliografska pomagala te pregled rumunjskih sveučilišta.

II poglavlje dijeli se na dva odjeljka: A. *Historischer Ueberblick* (str. 16-14) i B. *Systematischer Ueberblick* (str. 45-73).

Pod A su obrađena krupna pitanja o kojima lingvisti, povjesničari i arheolozi još uvijek diskutiraju, npr. pitanje supstrata, načina i brzine romanizacije, povlačenja rimske vojske i stanovništva (da li čitavog?), a s time u vezi i pitanje etnogeneze i pradomovine Rumunja (kontinuitet na prostoru sjeverno od Dunava ili ne). U skladu s najnovijim rezultatima raznih disciplina autor ističe da Dačani nisu bili sasvim uništeni kao što se nekad mislilo: s obiju strana Dunava živjela su u doba rimske vlasti srodna plemena, a sjeverno od rimske granice bilo je mnogo tzv. slobodnih Dačana koji nisu znali latinski. Autor se slaže s mišljenjem većine rumunjskih lingvista koji odbacuju pojmove *balkanski latinitet* i *balkanoromanski*, tako popularne u nauci između dva rata. Uz razmatranje o Skok-Jirečekovoj liniji dodali bismo i rad R. Marića, »Stanovništvo gornjomezijskog limesa od rimskog osvojenja našeg Podunavlja do doseljenja Slovena«, *Glas SANU CCL, Odelj. društ. nauka N. S. knj. 10*, Beograd 1961, str. 83-95. Kako pod B nije obrađena leksik o kome se govori, uz put, u glavama 1-6 odjeljka A, bilo bi potrebno da se u eventualnom II izdanju kaže nešto više o rumunjsko-albanskim podudaranjima i da se iskoriste prilozima s Prvog međunarodnog kongresa balkanoloških i jugoistočnoevropskih studija održanog u Sofiji 1966. god. Također bi bilo korisna i glava o rumunjskim elementima u ostalim balkanskim jezicima (o čemu su mnogo značajnih priloga na-

pisali naši učenjaci P. Skok, I. Popović i R. Flora) i koje bi bile koristan pendant glavama 5. *Der slavische Einfluss* i 6. *Berührung mit weiteren Sprachen*.

U pitanju etnogeneze rumunjskog naroda Sch. nas upozorava (str. 33) na romantične predrasude ističući da jezik i »krv« nisu identični, a isto tako ni jezik i »rimski duh« (»So sind also die Rumänen, trotz der kontinuierlichen Entwicklung, ebensowenig Daker oder Römer, wie die Deutschen Germanen sind«). Protivno nekima koji omalovažavaju slavenski doprinos u rumunjskom jeziku, Sch. ističe (str. 35) da je on »ohne den slavischen Einfluss undenkbar«, iako je protivan statističkom izračunavanju njegove važnosti, jer ono ne vodi računa o frekvenciji riječi, nego samo o etimologiji (str. 43–44).

Pod B Sch. daje najprije opću tipološku ocjenu rumunjskog jezika obarajući se na razne neznanstvene simplifikacije koje vode računa o samo nekim uzajamnim crtama koje vežu rumunjski s pojedinim romanskim i balkanskim jezicima. Nakon glava i proširenosti rumunjskog jezika (u kojoj vrlo diskretno govori o moldavskome) i o četirima osnovnim dijalektima u glavi 3 studira fonetiku i fonologiju, u glavi 4 morfologiju i sintaksu i u glavi 5 pravopisne oscilacije tako česte i u najnovijoj povijesti rumunjskog jezika. Autor se osobito zadržava na spornim pitanjima kao što su inventar rumunjskih fonema i njihovih distinktivnih obilježja, tzv. srednji rod, balkanizmi u sintaksi i sl. pri čemu ističe da velik dio problema postoji zato što se rumunjski standardni jezik nije – što se ortoepije tiče – ustalio i što rumunjska gramatika pozna velike slobode (*Freizügigkeit*) kakve nema nijedan drugi romanski jezik. Isto svojstvo postoji u leksiku (brojni kvazisinonimi) i manifestira se vrlo bujno na stilističkom planu.

U glavi 5 ispr., na str. 69, 1 red odozdo *Transkription* u *Transliteration* (riječ je o ekvivalentima ćirilskih slova u latinici koju su Rumunji prihvatili 1860. god.).

III poglavlje koje završava korisnom tablicom najvažnijih događaja od 10. str. do 1947. god. kratak je pregled povijesti rumunjske književnosti koji je, s obzirom na kratkoću (str. 80–148) najuspješnije djelo te vrste na nekom zapadnom jeziku. Čitalac tu dobiva pouzdane informacije o književnim kretanjima i o njihovim najznačajnijim predstavnicima. Kako su mnogi lingvisti bili ujedno i književnici, to se autoru pružila prilika da dovede u vezu njihove teoretske stavove s njihovim književnim kritičarskim radovima.

Autor je osobito dobro informiran o prijevodima djela rumunjskih klasika i suvremenih pisaca na njemački i francuski. Nerijetko su sami književnici prevodili svoja djela. Prijevodi su izlazili ne samo u Bukureštu nego i u Austriji, Njemačkoj Demokratskoj Republici (gdje su osobito brojni) i Saveznoj Republici Njemačkoj. Autor je svoje izlaganje osvjehao odlomcima rumunjskih pjesnika.

Svako poglavlje sadrži opću bibliografiju i, po glavama, posebne bibliografije. Bibliografski podaci su iscrpni. Vodi se računa i o djelima objavljenima u SSSR-u i drugim socijalističkim zemljama. Dodali bismo jedino da je povijest moderne rumunjske književnosti B. Munteanua, koja je na njemačkom izašla u Beču 1943, objavljena i na talijanskome (*Storia della letteratura rumena moderna*, Bari 1947) što je važno da se zna jer su u njemačkom izdanju, kako Schroeder sa zgražanjem konstatira, odlomci (u kojima se spominju pisci židovskog porijekla) od cenzure križani, a mnogi drugi izopačeni.

Kako se u ovom djelu dalmatski i drugi romanski slojevi što su nekad postojali ili upravo izumiru na potezu između Soče i gorja Balkan jedva i spominju, bilo bi dobro da se i za njih izradi sličan priručnik čime bi naša znanja o današnjoj i o nekadašnjoj Romaniji – barem za područje Evrope – bila zaokružena. Ovaj uvod može budućem piscu da bude odličan uzor i što se tiče metode izlaganja i što se tiče tehničkog izgleda.

Žarko Muljačić